

UNIWERSYTET
KAZIMIERZA WIELKIEGO
W BYDGOSZCZY

Pracownia Literatury XIX Wieku
Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Zakład Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski
Instytut Filologii Polskiej UAM

zapraszają do udziału w konferencji naukowej organizowanej w ramach projektu badawczego pt. *Pozytywizm w kulturze polskiej (źródła, transformacje, kontynuacje)* finansowanego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki

Między przyrodoznawstwem a humanistyką. Przestrzenie kultury polskiego pozytywizmu

Światopogląd polskiego pozytywizmu – najwyrazistszego stadium dziewiętnastowiecznej nowoczesności – skryształizował się w latach siedemdziesiątych XIX wieku jako struktura złożona z określonych komponentów natury ontologicznej, epistemologicznej, aksjologiczno-etycznej. Model kultury polskiej, stworzony i propagowany przez pozytywistów, miał spełniać funkcje pragmatyczne, oddziałując na przeorientowanie świadomości kulturowej rodaków.

Modernizacyjny rozmach pozytywizmu uwidocznił się np. w licznych odwołaniach do zachodnioeuropejskiej myśli filozoficzno-społecznej i naukowej. Pozytywiści zamierzali spopularyzować najnowsze odkrycia nauk przyrodniczych, widząc w nich remedium na umysłowy marazm i cywilizacyjne zacofanie polskiego społeczeństwa. Z przesadnym optymizmem upatrywali w nauce i jej metodach najdoskonalszą dziedzinę ludzkiej aktywności umysłowej i niekwestionowanego gwaranta postępu. W swojej publicystyce popularnonaukowej lansowali idee pozytywistycznego scjentyzmu, który – podobnie zresztą jak w innych częściach ówczesnej Europy – nabierał cech światopoglądowych i pozwalał snuć dalekosiężne, maksymalistyczne projekty emancypacyjne, obejmujące także przekształcenie natury człowieka.

Kultura polskiego pozytywizmu, w szczególności zaś jego wczesnej fazy, rozwijała się w duchu konsyliencji wiedzy. Pozytywiści wprawdzie deklaratorywnie unikali tworzenia systemu metafizycznego, niemniej dążyli do wypracowania metodycznie jednolitej koncepcji nauki, którą pragnęli również – w odpowiednim, rzecz jasna, uproszczeniu – zaadaptować nawet do myślenia potocznego.

W okresie pozytywizmu uwidoczniły się wyraziste tendencje do przenikania granic między poszczególnymi dyscyplinami. Humanistyka i nauki społeczne upodabniały się do przyrodoznawstwa, czemu notabene sprzyjał niedostatek ich własnej refleksji metateoretycznej. Triumfalny rozwój nauk przyrodniczych wytwarzał w drugiej połowie XIX wieku określony klimat intelektualny i światopoglądowy, sprzyjający historiozoficznemu optymizmowi. Kulturę polskiego pozytywizmu współtworzyły wielkie teorie nauk przyrodniczych, dysponujące ogromnym potencjałem heurystycznym. Teoria ewolucji Darwina, zasada zachowania energii, synteza Maxwella znacząco oddziaływały na światopogląd całej epoki sprzyjając rozwijaniu maksymalistycznych projektów i wizji wychodzących już poza założenia i podstawy naukowe, a nabierające cech myślenia metafizycznego, religijnego czy wręcz okultystycznego (wykłady profesora Dębickiego zawarte w *Emancypantkach* B. Prusa to przypadek modelowy). Parascjentystyczne projekty rozwijano także w okresie modernizmu, co prowadziło do swoistych filiacji między nauką a myśleniem mitycznym, religijnym, okultyzmem, spirytyzmem, teoriami rasowymi, wyobraźnią utopijną. Warto więc przyjrzeć się tym formom wyrodnienia czy degeneracji pozytywistycznego empiryzmu, minimalizmu i myślenia naukowego.

Wydaje się, iż warto by było przyjrzeć się transdyscyplinarnym przestrzeniom pozytywistycznej kultury umysłowej. Zarówno bowiem w ówczesnej publicystyce społeczno-kulturalnej, jak i w pracach naukowych sensu stricto, a nawet w twórczości literackiej można by odnaleźć liczne miejsca wspólne, poświadczające przepływ najważniejszych, konstytutywnych dla całego okresu idei. Idee te, fundowane na formułowanych podówczas prawach nauki, przenikały różne sfery myśli humanistycznej i stawały się podstawą określonej, metafizycznej wizji świata, złożonej z treści epistemologicznych, etyczno-aksjologicznych i antropologiczno-kulturowych.

Postulat badawczego oglądu przestrzeni kultury polskiego pozytywizmu powinien by zaowocować nie tylko próbami ujęcia szczegółowych problemów z zakresu historii filozofii, nauki, idei, myśli społecznej, lecz również przekrojami o charakterze syntetycznym, które by odkryły składniki ówczesnego modelu wiedzy konsyliencyjnej oraz opisałyby drogi przekształceń oraz konsekwencje tych przekształceń dla całej humanistyki.

Przedmiotowe pole badań odznacza się tu potencjalną rozległością. Można by w nim pomieścić prace z zakresu historii idei, filozoficzne, (meta)naukowe, rozprawy specjalistyczne z dziedziny biologii, fizyki czy psychologii, zawierające uogólnienia natury filozoficznej i metateoretycznej, nadto utwory z literatury pięknej, otwarcie lub w sposób implikowany odnoszące się do zagadnień naukowo-filozoficznych.

Myślimy także, że należy przyjrzeć się konsekwencjom i skutkom pozytywistycznych uroszczeń metodologicznych, aksjologicznych i światopoglądowych także w XX wieku, jak i we współczesnych debatach światopoglądowych, a więc kontynuacjom (może nie zawsze uświadomionym) dziewiętnastowiecznej myśli scjentyistycznej w tzw. biopolityce.

dr hab. Maciej Gloger prof. UKW

prof. dr hab. Tomasz Sobieraj (UAM)

Konferencja planujemy odbyć w dniach 22-24 października 2015 roku w Sopocie. Na zgłoszenia tematów czekamy do dnia 15 września 2015 roku. Zapewniamy noclegi, wyżywienie oraz publikację recenzowanego tomu pokonferencyjnego. Koszty dojazdu uczestnicy pokrywają we własnym zakresie. Prosimy o nadsyłanie zgłoszeń wraz z krótkim abstraktem na adres: mgloger@onet.eu, macgloger@gmail.com

Adres do korespondencji z dopiskiem: przyrodoznawstwo i humanistyka

Zakład Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski
INSTYTUT FILOLOGII POLSKIEJ UAM
Collegium Maius
ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

Organizatorzy zastrzegają sobie prawo do selekcji zgłoszeń.